

ACC. NR. 146LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVLandskap: SKÅNE Upptecknat av: Werner SrenssonHärad: LUGGDE Adress: _____Socken: Jonstorp Berättat av: _____Uppteckningsår: 1922-23 Född år _____ i _____

Uppteckningen rör

Födelse o dop	1.
Död o begravning	1.
Potta Långkaka	1.
Lantmätarna	2.
Mjölkhävar	2.
Goa Nisse	2.
"Odens jakt"	2.
Bäckamannen	2.
Kvinnan o vättarna	2.
Ägget över öget	3.

Subm...

Saken 5 2

Folkminnen, upptecknade av elever vid Hvilans övre avdelning 1922-23. 1

I. Folkföreställningar, folksägner och folktro.Smiddelare.Från Kullabygden

av

Werner Svensson. (Jonstorp socken, Luggude härad).Skåne.Födelse, dop o.d.

De gamla hade sina föreställningar om olika medel, som de trodde skulle skydda dem mot faror och olyckor.

Till exempel när ett barn föddes, skulle man lägga en stålbit i vaggan för att förhindra, att barnet blev bortbytt. Vid barndopet skulle gudmodern i smyg lägga en silverpeng i lindan. Pengen måste vara inlagd i ett psalmboksblad, och det skulle förekomma minst tre Jesusnamn i texten. När gudmodern återlämnade barnet till modern, skulle hon säga: "Här får du en kristen, istället för hedning. Lär honom att läsa, istället för att svära." Detta bruk kvarlever ännu hos gamla personer i Kullabygden. Barnet varnades även för att gå ut efter mörkrets inbrott, ty då kunde "mörke-basse" komma och taga det.

Det är lätt att förstå, att i ett så från barndomen förberett sinne fastnar lätt föreställningar om nissar, vättar, gastar och liknande "andeväsen".

Död och begravning.

Då en ond människa dog, fruktade man, att hon skulle "gå igen". Till skydd häremot skulle man slå ut en skål vatten efter likkistan på begravningsdagen. Det var även bra att stjalpa kull stolarna, varpå kistan hade stått.

En man, som höll på att dö, sade till sin svärson: "Om du efter min död får se något märkvärdigt på gården, så bara bli aldrig rädd." Efter mannens död sågs varje kväll en hund med röda ögon sitta på gården. Svärsonen tänkte ej på den dödes ord utan sade en kväll till hunden: "Här sitter du din lede rackare. Packar du dig inte iväg, så skall jag flytta dig." Till följd av dessa ord blev mannen sjuk i tre dagar och alla människor trodde, att det var den döde, som hade uppenbarat sig i hunden.

Potta Långhaka.

Sången berättar om en kvinna, som av alla människor ansågs stå i förhållande till onda makter och därigenom var i stånd att utföra en mängd hemliga konster. Hon levde ett sådant liv, att då hon dog, stod det ej i hennes makt att arva himmelens salighet. Det berättas, att då hon skulle begravas och man var kommen nära kyrkogården, blev plötsligt vagnen så tung, att hästarna ej förmodade draga den. Då blev det ej annan råd än att bära kistan fram till kyrkogården. Det lyckades även att få henne ned i jorden. Men härmed hade hon ej kommit till ro. Varje natt efteråt besökte hon den gård, i vilken hon bott under sin livstid. Där ställde hon till ett förskräckligt oväsen och skrämde alla människor på gården.

Det hände ofta, att folk, som voro ute och körde nattetid, fingo ovälkomna besök av henne. Då hängde hon sig fast i vagnen, så att den ej kunde komma ur fläcken. Det kunde ej gå i längden att tåla sådant. Man beslöt därför en dag att flytta hennes stoft från kyrkogården ut till en mosse. Detta gjordes, emedan man trodde, att hon skulle trivas bättre där än i vigd jord och att man så skulle få slut på hennes besök för framtiden. För att man skulle vara säker på sin sak och för att riktigt hålla henne fast i jorden, slogs en grov ekpåle genom kistan.

Allt blev sedan tyst och lugnt, tills en gång några klåfingriga skördemän av nyfikenhet togo sig före att rista och dra i pålen, som var slagen genom Potta Långhakas kista. Då hördes en röst nedifrån, som sade: "Rucka, rucka, hopp! Nu kommer Potta Långhaka opp."

ett bröllop hos vättarna. En dag kommo några vättar till en bondhustru och bådo att få låna några silverskedar, ty de skulle på bröllop. Det var bondhustrun med om på det villkoret, att hon själv fick se bröllopet. Detta beviljades slutligen, men det skulle komma att kosta henne en örfil. Därmed förklarade hon sig nöjd, ty det var ganska rimligt begärt tyckte hon. En dag, när man på den nämnda bondgården satt kring middagsbordet, blev hustrun plötsligt varse vättarna och hela bröllopståget. De kommo körande fram över golvet, och en av vagnarna stjalpte ikull, och de åkande rullade ur vagnen. Detta såg lustigt ut, och bondhustrun skrattade vid bordet. Häröver blev hennes man arg och gav henne en örfil. Hon svarade då honom: "Om du sett, vad jag såg, hade du säkert skrattat också". Det var endast hon, som hade sett vättarna, och så gick även deras förutsägelse i uppfyllelse.

Ägget över ögat.

Människorna kunde också sända olyckor över varandra. Så berättar en sägen om en gumma, som hade lagt ett ägg utmed vägen så, att förbifarande skulle finna det och taga det. En man, som kom förbi, tog ägget med sig hem, men han anade argan list av gumman och kastade därför ägget i elden. Samtidigt höll han handen över ögat och sade: "Där skall du hava det". Från den stunden fick gumman en stor knuta över ögat, och denna fick hon bära till sin död.